

Verrijkte

Routekaart Bronckhorst Energieneutraal 2030

September 2019

gemeente Bronckhorst

Aanleiding

Voor u ligt de verrijkte routekaart “Bronckhorst Energieneutraal 2030”. Deze routekaart is een daadkrachtig actieplan om samen aan de slag te gaan met de energie-opgave.

In de raadsvergadering van maart 2019 is de routekaart naar een energieneutraal Bronckhorst als uitgangspunt gebruikt voor verder inspraak. De gemeente Bronckhorst heeft in de afgelopen maanden inwoners, ondernemers, belangenorganisaties en experts verder betrokken.

We maakten een vertaalslag naar Bronckhorst, voegden elementen toe en brachten verduidelijking aan. Als bijlagen vindt u de aanpak rond participatie en een ruimtelijk afwegingskader.

Bij energie-initiatieven stelt de gemeente Bronckhorst hoge eisen aan participatie en lokaal eigenaarschap. In de Regiekamer Energie maken we een integrale afweging om de kwaliteit van energieprojecten te stimuleren en om participatie te borgen.

Samenvatting

De gemeente Bronckhorst was volop betrokken bij de regionale en lokale agenda voor de uitvoering van het akkoord van Groenlo en daarmee ook van de Nederlandse klimaatdoelen. In het coalitie-akkoord 2018-2022 is “duurzaamheid vanuit realisme” een van de vier belangrijke opgaven.

Energieneutraliteit in 2030 is een hoge ambitie. Om te slagen is een nauwe samenwerking met inwoners en ondernemers cruciaal.

Van plannen naar actie

Het is tijd om beleid om te zetten in concrete acties en besluiten. Na de eerste gespreksronden eind 2018 en begin 2019 voerde de gemeente van april tot en met juli 2019 verdiepende gesprekken over het proces in de energietransitie.

De Bronckhorster samenleving is er in de volle breedte sprake van besef van de noodzaak om aan de slag te gaan met de energietransitie. Gelijktijdig zijn er zorgen over de impact op landschap en de leefbaarheid. Dat er een routekaart moet komen en dat we samen deze energieopgave oppakken, lijkt voor iedereen wel duidelijk. Maar het wekt nog veel vragen op hoe we dat dan gaan doen, met lokaal eigendom en de zich snel ontwikkelende innovaties.

Er staat veel te gebeuren en we hebben te maken met technische en maatschappelijke vraagstukken.

Maar dat we niet langer kunnen wachten, dat staat wel vast.

Betrokken samenleving

Bronckhorst staat niet stil. Inwoners en ondernemers werken vol passie aan duurzame projecten en initiatieven. Deze - veelal kleine en soms zelfs onbekende - projecten zijn het levende bewijs van een actieve en betrokken samenleving. We zijn ons bewust van de maatschappelijke onrust die de energie-transitie met zich meebrengt. Een onrust die landelijk wordt gevoeld en aan Bronckhorst niet voorbij zal gaan.

Dat is de reden dat veel van de voorgestelde maatregelen gaan over **voorlichting en betaalbaarheid**. Daarnaast kiezen we voor een heldere en transparante aanpak rond participatie met duidelijke randvoorwaarden, procedures en rollen.

Verbreding van samenwerking

De gemeente kan successen of de ambitieuze doelstelling niet in haar eentje behalen. Verbreding van de samenwerking met inwoners en ondernemers is noodzakelijk. Alle partijen dragen immers bij aan de verandering. Dit vraagt om tijd, inspanning en investeringen.

De gemeente Bronckhorst neemt een belangrijke rol op zich door zelf het goede voorbeeld te geven, te informeren en te ondersteunen.

Integrale aanpak

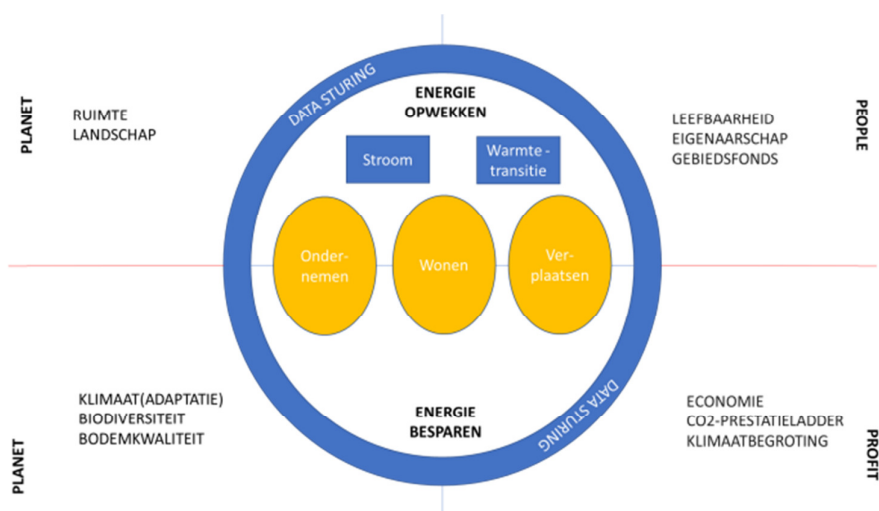
De omslag naar een energieneutraal Bronckhorst in 2030 hangt samen met andere grote opgaven en veranderingen, zoals landbouw, landschap, veranderende woonbehoefte, mobiliteit, leefbaarheid en meer. De routekaart vraagt daarom om een integrale aanpak op de beleidsterreinen en voor de (communicatie)aanpak.

Centraal daarbij staan:

- vergroten van bewustzijn bij inwoners en ondernemers
- stimuleren dat alle inwoners van Bronckhorst kunnen meedoen
- verleiden tot het nemen van duurzame maatregelen
- organiseren van lokale samenwerking

Gewoon doen, doet u mee?

Samen ambities vertalen naar 'gewoon doen' vraagt lef en zorgvuldigheid. **Draagvlak en draagkracht** staan voorop. Iedereen kan meedoen!

De opgave: energiemix

Het einddoel dat Bronckhorst voor ogen heeft, is eenvoudig uit te leggen: *In 2030 wekken we net zoveel duurzame energie op als dat we in totaal aan energie verbruiken.*

Hoe minder energie we verbruiken, hoe minder we duurzaam hoeven op te wekken. We kiezen er daarom voor om maximaal in te zetten op energiebesparing. Energie die we niet kunnen besparen, wekken we duurzaam op.

De doelstelling voor 2030 is dan ook tweeledig. We streven naar een vermindering van het energieverbruik met ongeveer 45% ten opzichte van het verbruik in 2015. De energie die we wel verbruiken (55% ten opzichte van 2015) komt in zijn geheel uit duurzame (lokale) bronnen. We hanteren daarbij het uitgangspunt dat Bronckhorst volledig zelf haar energie opwekt en niet afhankelijk is van opwek buiten de gemeentegrenzen. We wijzen ook andere gemeenten en regio's op haar eigen verantwoordelijkheid en *kiezen er niet voor om meer op te wekken dan de eigen energievraag.*

Het doel 2030 energieneutraal staat vast. Daarnaast stellen we twee tussendoelen vast. Deze tussendoelen lopen niet geheel lineair omdat naar verwachting een aantal grote projecten voor energieopwekking pas na deze collegeperiode zichtbaar zal worden. De planvorming zal grotendeels in de huidige periode plaatsvinden.

Doel 2022: 15% schone energieopwekking
10% besparing energieverbruik

Doel 2026 45% schone energieopwekking
25% besparing energieverbruik

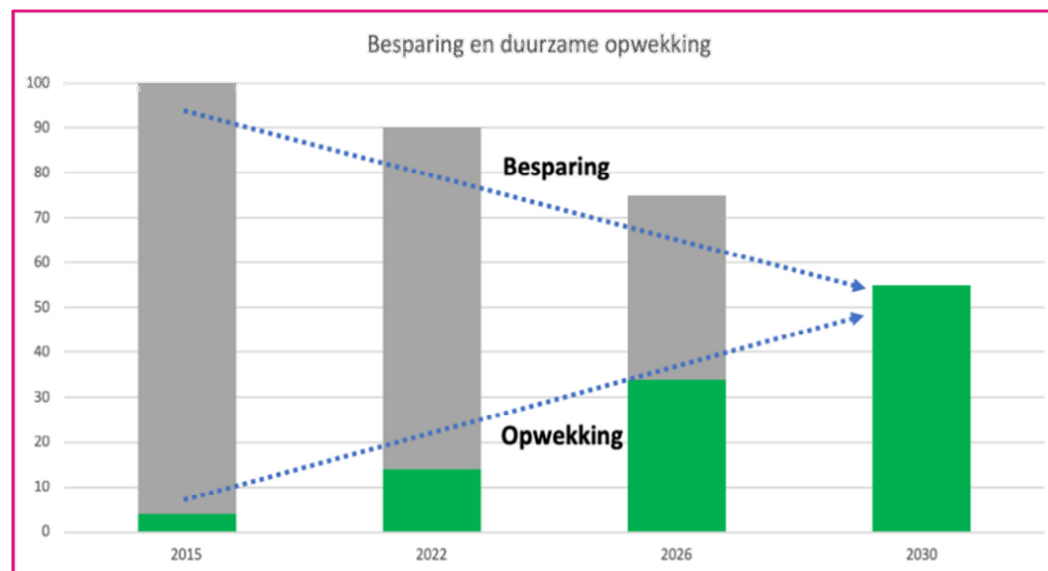
Doel 2030 100% schone energieopwekking
45% besparing energieverbruik

Diverse scenario's zijn mogelijk, met ruimte voor keuzes. In deze routekaart kiezen wij voor een combinatie van het duurzaam opwekken van stroom en het winnen van warmte uit diverse bronnen. We zetten ons nadrukkelijk in om alle mogelijkheden daarbij goed te onderzoeken.

In het document "Veelgestelde vragen en antwoorden energiebronnen" beantwoorden we diverse vragen die de laatste maanden zijn gesteld.

Om te helpen bij het zoeken naar een goede balans tussen het besparen en het opwekken van energie uit verschillende bronnen heeft de provincie Gelderland voor alle Gelderse gemeenten een energiemix laten maken door bureau Over Morgen. Gezien de ideale mix zullen zonnepanelen, windmolens, de inzet van biogas, geothermie, aquathermie en biomassa allemaal noodzakelijk zijn. Deze mix heeft effect op onder meer besparing, capaciteit in winter en zomer, onbalans en opslag.

Energiemix: zie bijlage

De opgave: warmtetransitie

Als iets de laatste maanden het nieuws heeft gehaald rondom de energietransitie is het wel de warmtepomp. Zoals zonnepanelen en windmolens synoniem staan voor groene stroom, staat de warmtepomp voor het aardgasvrij verwarmen van de woning. Er gaat echter een hele wereld schuil achter de warmtepomp, namelijk een van de grootste transities ooit in de bebouwde omgeving. Deze gaat zich de komende decennia voltrekken.

In het voorstel van het klimaatakkoord staat: *"Om de klimaatdoelen te halen moeten bijna alle gebouwen in Nederland onderhanden genomen worden. Zo'n verbouwing is een enorme opgave. Dit kunnen we uitvoeren, mits we het gestructureerd aanpakken en alle randvoorwaarden verbeteren."*

Ook Bronckhorst staat aan de vooravond van een grote verbouwing. De transformatie van ongeveer 16.000 Bronckhorster woningen naar goed geïsoleerde woningen en gebouwen die we met duurzame energie verwarmen. Nu zijn deze woningen veelal matig geïsoleerd (90% gebouwd voor 2000) en vrijwel allemaal verwarmd door aardgas.

De warmtetransitie vraagt in deze routekaart om speciale aandacht, maar we kunnen eerlijkheidshalve nog maar beperkt informatie geven. We zien al wel de stip op de horizon, maar over het HOE is nog veel onduidelijk. Vragen over de toepassing van biogas, waterstof en dergelijke vragen om landelijke uitwerking en zitten nog veelal in de experimentele fase. Toch zijn er logische stappen die we nu al kunnen zetten.

Transitievisie Warmte

In het klimaatakkoord is opgenomen dat gemeenten in 2021 duidelijk moeten maken wanneer wijken volledig aardgasvrij worden en welk alternatief er gerealiseerd kan worden (Transitievisie Warmte). Een plan dat gemeenten elke vijf jaar moeten actualiseren. Waarbij de belangrijkste vraag is: in welke gebieden, wijken en straten bestaan mogelijkheden voor een collectieve warmtevoorziening.

Uit gesprekken met diverse experts blijkt dat in Bronckhorst, gezien de lage woningdichtheid, slechts enkele gebieden mogelijk geschikt zijn voor een collectieve voorziening. Dat betekent dat in de meeste wijken, straten en buurten voor inwoners en ondernemers een individuele voorziening noodzakelijk is (ook wel all-electric genoemd). Voorlichting en betaalbaarheid staan daarin centraal.

Het verschaffen van duidelijkheid aan inwoners en bedrijven over de aanpak van het desbetreffende gebied zal in deze collegeperiode de voorwaarden moeten scheppen om de juiste keuzes te maken.

Deze duidelijkheid draagt bij aan het vertrouwen van inwoners en bedrijven en aan de bereidheid partner te zijn in deze verandering. Het gaat daarbij om partnerschap door het bieden van ruimte en het zoeken naar gedeelde verantwoordelijkheid.

We willen in Bronckhorst zo snel mogelijk van start gaan om duidelijkheid te verschaffen door kansen en belemmeringen in beeld te brengen en te bespreken. In 2021 moet de Transitievisie Warmte klaar zijn. Wanneer een dorp of wijk een voortrekkersrol wil pakken, ondersteunen we dit maximaal. Daarnaast brengen we in 2020 vast in kaart in welke gebieden op voorhand duidelijk is dat er geen mogelijkheden zijn voor collectieve warmte.

Proces

Eind 2018 startten we een open gesprek met inwoners en ondernemers. Het draagvlak en de bewustwording in de samenleving is uiteindelijk bepalend voor het tempo waarin de energietransitie zich kan voltrekken

Voor een interdisciplinaire kijk op de opgave energietransitie stemmen we binnen de gemeentelijke organisatie structureel af en werken we nauw samen op de terreinen klimaatadaptatie, biodiversiteit, circulair en energie.

Gewoon beginnen

Als iets duidelijk is geworden is het wel dat **gewoon beginnen** de enige manier is om de energietransitie te versnellen. Door de vaststelling van deze routekaart en het vrijmaken van mensen en middelen hebben we voldoende handvatten om aan de slag te gaan en de samenwerking met inwoners, ondernemers, energiecoöperaties, belangenorganisaties, investeerders en installatiebedrijven te versterken.

Energierally's

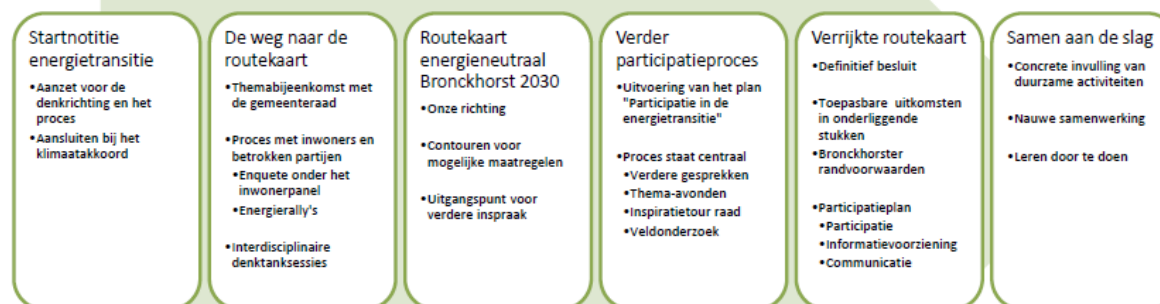
Eind 2018 hielden we op vijf locaties bewonersavonden (energierally's), om samen na te denken over de energietransitie. Ook de raad was hierbij betrokken. Ongeveer 150 mensen namen actief deel en dat leverde goede input voor de routekaart.

Gespreksavonden

In het voorjaar van 2019 gaf de Bronckhorster gemeenteraad opdracht om een plan uit te werken voor participatie met de samenleving. Onder meer dorpsbelangenorganisaties, (toeristisch) ondernemers, de Land- en Tuinbouw Organisatie, energiecoöperaties en het actiecomité Op en Um 't Hengelse Zand dachten tijdens bijeenkomsten actief mee over de vraag: "Hoe kunnen we inwoners het best betrekken bij lokale energie-initiatieven?". Ook de speciale avond voor inwoners en ondernemers op 15 juli 2019 ging specifiek over participatie van inwoners en ondernemers bij het besparen en opwekken van energie.

De uitkomsten van de bijeenkomsten over het proces in de energietransitie verwerkten we in de participatiehandreiking. Dit plan is onderdeel van deze verrijkte routekaart. Het biedt concrete en toepasbare stappen voor inwoners, bedrijven en energiecoöperaties, om zelf aan de slag te kunnen met de energie-opgave.

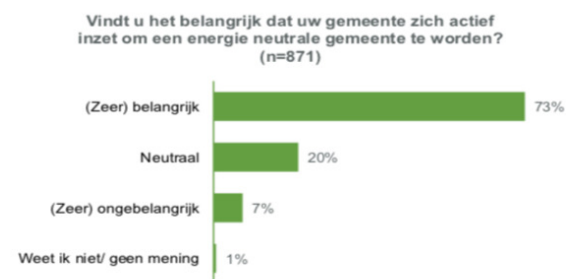
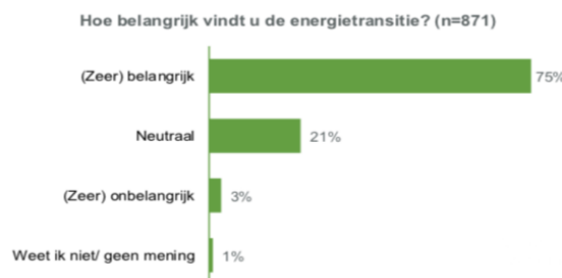
De gespreksverslagen zijn te vinden op de gemeentelijke website.

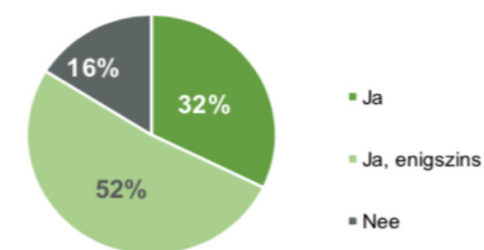
Enquête

In november 2018 bevroegen we het gemeentepanel over hoe zij aankijken tegen de energietransitie in het algemeen en tegen de warmtetransitie in het bijzonder. Het verslag van de enquête is bijgevoegd bij de stukken. Enkele uitkomsten uit de enquête:

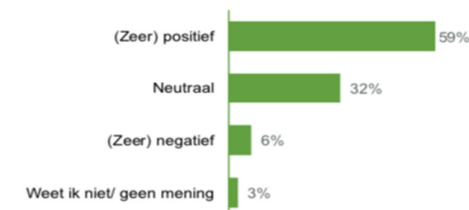
- 1 Driekwart van de geënquêteerden vindt de energietransitie (zeer) belangrijk. Slechts 3% vindt de energietransitie (zeer) onbelangrijk
- 2 59% Staat positief tegenover samen aan de slag te gaan met buurtgenoten
- 3 Driekwart ziet graag dat de gemeenten een actieve rol neemt in de transitie
- 4 De warmtetransitie wordt nog door bijna de helft van de mensen niet of minder bekend gezien
- 5 Ondanks dat staat 59% positief tegenover de warmtetransitie
- 6 Van alle betrokken partijen geniet de gemeente het meeste vertrouwen
- 7 De energiecoöperaties zijn relatief onbekend en worden matig vertrouwd
- 8 De energiecoaches en het energieloket zijn onvoldoende bekend

Bent u bekend met de warmte transitie (overstap naar aardgasvrij)? (n=871)

Hoe staat u er tegenover dat buurtgenoten samen aan de slag gaan met het opwekken van duurzame energie? (n=871)

	Bent u bekend met...? (n=871)		
	Bekend mee	Wel eens van gehoord	Ken ik niet
de Bronckhorster duurzaamheidsprijs?	7%	31%	62%
het VerduurSaam Energieloket?	13%	22%	65%
de energiecoaches (vanuit VerduurSaam Energieloket)?	Geraadpleegd: 3%	38%	60%
de Achterhoekse Groene Energiemaatschappij (AGEM)	21%	33%	47%

Participatie

Bij energie-initiatieven stelt de gemeente Bronckhorst hoge eisen aan participatie en lokaal eigenaarschap. Het participatiedoel is 'het sámen doen'. Inwoners, lokale ondernemers en organisaties denken mee en profiteren mee. Ze worden vroegtijdig en met respect bij initiatieven geïnformeerd en betrokken, hebben daadwerkelijk iets te zeggen en kunnen zelf meedoen.

In de handreiking "Participatie als de basis voor de omslag naar een energieneutraal Bronckhorst in 2030" werken we procesparticipatie, financiële participatie en zeggenschap verder uit, en communicatie en informatievoorziening in het algemeen.

(Voor)waarden

De weg naar een duurzaam Bronckhorst is een grote verandering. Het is belangrijk dat we alle inwoners van Bronckhorst hierbij betrekken. We zetten ons in voor een proces dat inwoners meeneemt, inspireert en aanzet tot meedoen en dat bijdraagt aan onderling vertrouwen. We gaan voor een eerlijk participatieproces bij lokale energie-initiatieven, waar bewoners van Bronckhorst aan mee kunnen doen. Dit proces baseren we op democratische waarden als inclusiviteit, een open dialoog en zeggenschap.

De gemeente Bronckhorst kan omstandigheden en randvoorwaarden creëren waardoor het nemen van initiatief makkelijker wordt. Randvoorwaarden geven duidelijkheid aan initiatiefnemers en inwoners over hoe energieprojecten gerealiseerd worden en hoe zij betrokken worden. De randvoorwaarden dragen zo bij aan gedragsverandering en de transitie in de gemeente Bronckhorst.

Communicatie en informatie

De kern van onze communicatiestrategie is het zichtbaar maken van duurzame acties in Bronckhorst. Door te laten zien wat er al kan en gebeurt op het gebied van duurzaamheid, creëren we bewustwording, draagvlak én inspireren we anderen tot (meer) duurzaam gedrag. Als overheid, bedrijven en inwoners hierin samen optrekken, versterken we elkaar en komt beweging op gang.

We willen de eerste drempels voor inwoners om te verduurzamen wegnemen met actieve informatievoorziening, ontzorging en brede (online) communicatie. Het platform "Op Morgen" zetten we verder in en bouwen we uit. We stimuleren de betrokkenheid van inwoners bij de energie-opgave (eventueel via een wijk-aanpak) en ondersteunen lokale energie-initiatieven pro-actief.

Enkele belangrijke uitgangspunten zijn:

- Open communicatie en transparante informatie staan centraal
- Een aanpak op basis van echte invloed, onderling vertrouwen en eigen initiatief
- We maken de vertaalslag naar inwoners en vertellen een eerlijk verhaal over haalbaarheid, betaalbaarheid, lusten en lasten
- Er is ruimte voor een creatieve en lerende aanpak
- Maatwerk op het gebied van ruimtelijke inpassing. We zorgen voor plussen voor natuur en landschap
- Lokaal advies en/of expertise wordt benut
- We zorgen pro-actief voor goede informatie over voortgang en resultaten in de transitie
- Het aanspreekpunt is zichtbaar en helder
- Er komt een Raad van inspiratie met een structureel karakter

Een initiatief uitwerken

Participatie en acceptatie zijn van groot belang voor de ruimtelijke inpassing en exploitatie van energieprojecten. De initiatiefnemer doorloopt een proces om voor het specifieke project en in samenspraak met de lokale omgeving te komen tot een wenselijke en haalbare vormgeving van participatie.

De gemeente Bronckhorst toetst bij energieprojecten aan de Bronckhorster ambitie (energieneutraal in 2030) en aan de onderstaande **randvoorwaarden** rondom participatie met de samenleving:

1. De initiatiefnemers stellen een participatieplan op (als onderdeel van hun projectplan) dat als participatiedoel heeft: inwoners laten meedoen in de omslag naar een energieneutraal Bronckhorst
2. De initiatiefnemers committeren zich aan de verantwoordelijkheden rondom proces-, project- en financiële participatie en verwerken deze in hun aanpak. Ze maken kenbaar hoe de lokale omgeving gaat profiteren van het project
3. De initiatiefnemers beschrijven hoe ze de algemene uitgangspunten in de participatiehandreiking vertalen in hun plannen. Het gaan dan onder andere om:

(U vindt de volledige opsomming in de participatiehandreiking.)

4. De initiatiefnemers onderbouwen hoe ze ten minste 50 procent in lokaal eigendom in het voorgestelde project gaan realiseren. Ze motiveren hoe ze zich gaan inzetten voor meer dan 50 procent in lokaal eigendom.

Een initiatief indienen

We maken een integrale afweging om de kwaliteit van energieprojecten te stimuleren en om participatie te borgen. De initiatiefnemer dient een initiatief in in de Regiekamer Energie van Bronckhorst, naast de al bestaande Regiekamer RO. We behandelen het initiatief interdisciplinair en regelen participatie en lokaal eigendom goed, aan de voorkant van de procedure.

Ook in de bijlage "Bronckhorster ruimtelijk afweging" beschrijven we deze methode.

Toetsing Regiekamer Energie

De Regiekamer Energie geeft maatwerkadvies met - indien nodig - aanpassingen of aanvullende maatregelen en biedt ondersteuning. Dit maatwerkadvies is een bindende voorwaarde voor een eventuele 'voorlopige go'.

De Regiekamer Energie toetst het ingediende projectplan (inclusief participatieplan) aan de Bronckhorster ambitie, aan de randvoorwaarden en aan de invulling van het maatwerkadvies.

We kiezen ervoor om in Bronckhorst niet meer duurzame energie op wekken dan we aan energie verbruiken. Dit evalueren we tussentijds, op basis van de aantoonbare, lokale behoefte aan energie.

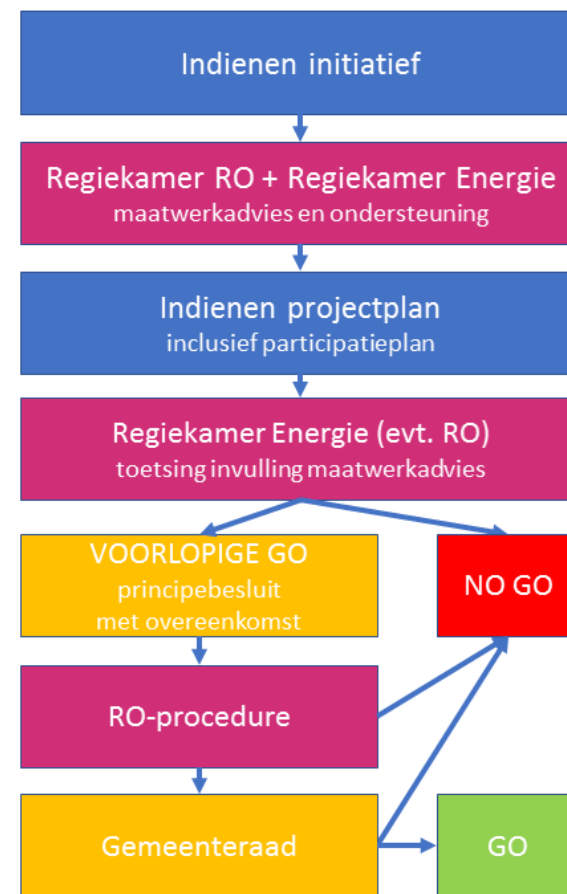
Na een 'voorlopige go' middels een principebesluit legt het college samen met de initiatiefnemers in een overeenkomst vast welke inspanning zij moeten leveren. Het plan wordt dan formeel behandeld en de ruimtelijke besluitprocedure gaat van start.

Indien het collegebesluit een 'no go' is, wordt de initiatiefnemer geïnformeerd dat het ingediende energieproject niet doorgaat, met een onderbouwing van de reden. Na het doorlopen van de ruimtelijke procedure wordt het definitieve plan behandeld in de gemeenteraad.

Met deze methode borgen we de randvoorwaarden, verantwoordelijkheden en uitgangspunten rond participatie en lokaal eigendom.

We passen deze methode (maatwerkadvies, ondersteuning en toetsing aan randvoorwaarden rondom participatie) in beginsel toe bij alle duurzame energiebronnen.

Methode

Uitgangspunten en maatregelen

Alle input leidde tot een eerste inventarisatie van mogelijke maatregelen en acties. Deze geven concrete invulling aan de rol die de gemeente zelf speelt in de transitie. Soms direct (door zelf het goede voorbeeld te geven) maar veelal voorlichtend of voorwaardenscheppend. Niet alles kan of hoeft tegelijk uitgevoerd te worden. Wij hebben focus aangebracht op de besluiten die nu nodig zijn om een grote stap richting energieneutraliteit te kunnen maken, en acties die passen bij onze rol en ambitie.

De routekaart is de basis van de gemeente aan de Regionale Energiestrategie (RES). De regio heeft al zeer kwalitatieve en kwantitatieve verkenningen uitgevoerd, waar we zoveel mogelijk gebruik van maken.

Energie-opwekking (warmte en elektriciteit)

Zoals ook al blijkt uit de energiemix, zal Bronckhorst in moeten zetten op het gebruik van een variatie aan duurzame energiebronnen. Om aan de totale behoefte te kunnen voorzien zullen **alle mogelijke bronnen** moeten worden benut, waarbij van een aantal bronnen nog veel onduidelijk is. Juist vanwege de zoektocht naar het gebruik van alle bronnen onderzoeken we de kansen voor een of twee testlocaties voor nieuwe technieken en de kansen voor opschaling.

Voor een goede inpassing van zonne-energie met aandacht voor natuur en landschap passen we de Constructieve Zonneladder toe. Initiatieven op hogere treden (zon op dak, langs infrastructurele werken) pakken we sneller en intensiever aan. Realisatie in de lagere treden moet aan strengere randvoorwaarden voldoen. Deze ladder is verwerkt in de inpassingsmatrix bij de Bronckhorster ruimtelijke afweging (bijlage bij deze verrijkte routekaart).

Belangrijk is dat we **niet** uitgaan van volgordelijkheid, door bijvoorbeeld eerst te kiezen voor zon op dak en daarna pas zon op land. Dit omdat we, gezien de opgave, kansen en initiatieven niet te lang in de wacht willen zetten. We doen daarmee ook voluit recht aan goede initiatieven vanuit de samenleving.

In de “Vragen en antwoorden energiebronnen” staat een uitvoerige beschrijving van de diverse bronnen en de vragen, kansen en dilemma’s daarbij. Ook de vragen rondom inpassing in het landschap en de gevolgen voor gezondheid en leefbaarheid worden uitgewerkt. We beschrijven eerlijk, zonder de pretentie de wijsheid in pacht te hebben of compleet te zijn. In dit hoofdstuk vatten we de belangrijkste zaken samen.

Energielandschap

De energie-opgave heeft impact op het landschap. Bronckhorst streeft er echter naar om de duurzame energieopwekking zo in te passen dat functies en

waarden van landschap zoveel mogelijk behouden worden. Vanuit de gedachte van een bezoekende toerist: “Ook hier doen ze aan energieopwekking, maar ze hebben er wel over nagedacht.” We zien dan ook graag dat slimme combinaties van bijvoorbeeld windparken met zonneveld(en) worden geïnventariseerd en uitgewerkt.

Zon

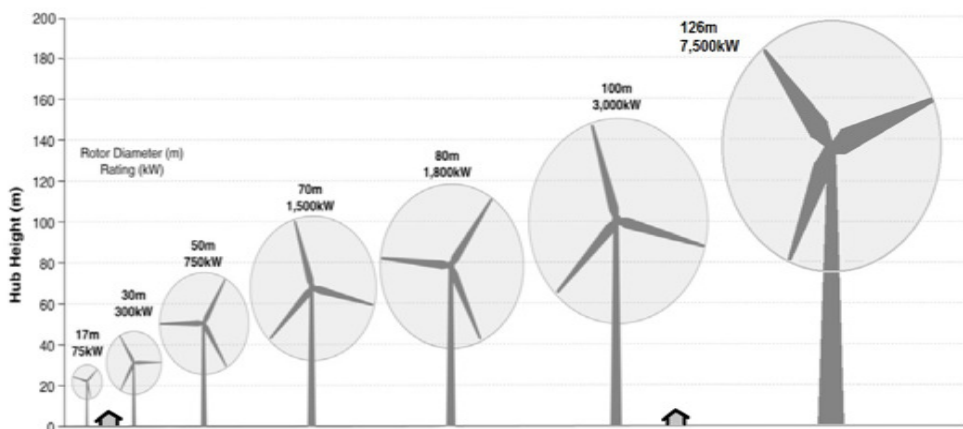
In elke mogelijke energiemix komt naar voren dat het overgrote gedeelte van de duurzame opwekking afkomstig zal moeten zijn van zonne-energie. Waar mogelijk maken we de koppeling met asbestsanering. Met de provincie overleggen we over extra subsidie onder voorwaarde van plaatsing zonnepanelen.

- Alle daarvoor geschikte daken willen we maximaal gebruiken voor het opwekken van zonne-energie
- Naast de daken zal er nog ongeveer 200 hectare zonnepanelen op land moeten worden geplaatst. Het percentage van het landoppervlak is 0,7% van het totaal.

- We streven naar plaatsing van zonnevelden op plaatsen die het minst belastend zijn voor natuur en landbouw
- Initiatieven met dubbelfuncties hebben de voorkeur
- Wij staan alleen zonnevelden toe van maximaal 2 MW en stellen aanvullende eisen aan de landschapsinpassing op basis van landschapstype.
- Mogelijk werken we mee aan grotere zonneparken (>2 MW), als dit noodzakelijk is voor de uitbreiding van de toekomstige energie-infrastructuur/het energienetwerk.

Wind

Om te voldoen aan de vraag naar energie (zeker ook in perioden dat de zon minder schijnt) zal een gedeeltelijk van de opwekking plaats moeten vinden door toepassing van windenergie.

- We stellen als doel om uiterlijk in 2030 36 MW op te wekken met windenergie
- We werken mee aan het realiseren van twee mogelijke locaties voor de plaatsing van een
 - Op 5 juli 2021 heeft de gemeenteraad het Bronckhorster beleidskader voor windenergie vastgesteld.*
- minimaal 9MW
- Windmolens in windmolenparken moeten een minimale as-hoogte hebben van 80 meter, bij voorkeur zo hoog mogelijk
- We werken niet mee aan grote solistische windmolens
- Windmolens worden niet geplaatst in als 'zeer hoog' en 'hoog' gekwalificeerde landschappen
 - Bij een windmolenpark gaat een deel van de opbrengst (richtlijn Nederlandse WindEnergie Associatie (NWEA) in een omgevingsfonds*
- We staan de plaatsing van twee kleine windturbines van maximaal 25 meter ashoogte toe op het bouwblok, met uitzondering van de woonwijken

- De aanwezigheid van een technische stilstandvoorziening voor de bescherming van vogels
 - Op 5 juli 2021 heeft de gemeenteraad het Bronckhorster beleidskader voor windenergie vastgesteld.*
- De aanwezigheid van een technische stilstandvoorziening voor de bescherming van langdurige slagschaduw is verplicht
- Er moet een onderzoek worden gedaan naar de kansen voor versterken en vergroten van de biodiversiteit

Biogas

Bronckhorst heeft ten opzichte van de meeste gemeenten veel vee. Voor de opwekking van biogas (vergisting) zijn er goede kansen aanwezig. Vermoedelijk is biogas vooral nodig voor de industrie, die afhankelijk zal zijn van gas voor hoge temperatuurwarmte. De mogelijkheden van biogas hebben voor Bronckhorst dan ook een duidelijke economische waarde.

- We starten een onderzoek naar de bijdrage die de overheid kan leveren aan de toename van biovergisting. Dit doen we bij voorkeur regionaal
- We staan open voor initiatieven voor biogas waarbij de voorkeur uitgaat naar kleinschalige mono-/co-vergisting op boerderijschaal
- We zijn voorstander van mestvergisting op bedrijfsniveau. We sluiten industriële mestvergisting in Bronckhorst uit
- We werken aan het sluiten van de kringlopen

Biomassa

Bronckhorst heeft een redelijke constante hoeveelheid overige biomassa (houtsoortig en landbouwafval) dat kan worden gebruikt voor onder andere directe warmtevoorziening.

- We zetten in op optimalisatie van reststromen in Bronckhorst, houtsoortig- en reststromen uit de landbouw

Waterkracht

We willen maximaal gebruik maken van de kracht van bewegend water. Dit zorgt voor een redelijk stabiele opwek van energie. Water bevat ook thermische energie (warmte).

- Met waterschap en Rijkswaterstaat onderzoeken we hoe we maximaal gebruik kunnen maken van de kracht en warmte van water. Dit doen we bij voorkeur regionaal
- We werken alleen mee aan initiatieven voor waterkracht als deze geen negatief effect hebben op de visstand en het kwetsbare rivierecosysteem.

Geothermie

We willen waar mogelijk gebruik maken van de warmte die zich in de grond bevindt. Geothermie is een belangrijk onderdeel van de warmtetransitie.

- We zetten volop in het stimuleren van ondiepe geothermie middels de inzet van grondwarmtepompen, zowel individueel als in kleinschalige collectieven

- We staan open voor initiatieven voor diepe geothermie, mits het initiatief veilig is en geen schade toebrengt aan het grondwater

Waterstof

Waterstof is eigenlijk geen energiebron, maar een energiedrager. Waterstof kan echter een rol spelen in de transitie waar andere bronnen niet haalbaar of beschikbaar zijn.

- We staan open voor experimenten in industrie, transport en de bebouwde omgeving
- We werken alleen mee aan initiatieven met groene waterstof

Ruimtelijke ordening en landschap

De grootschalige opwekking van schone energie heeft onherroepelijk effect op het gebruik van de (openbare) ruimte. De plaatsing van zonneparken en windmolens op meerdere plaatsen in de gemeente vraagt om heldere keuzes. Het ruimtebeslag van zonneparken is substantieel, terwijl windmolens weliswaar minder beslag op de openbare ruimte leggen maar juist heel zichtbaar in het landschap kunnen zijn.

Het is belangrijk om voorwaarden te stellen en mogelijkheden te scheppen voor de inpassing van installaties voor duurzame energieopwekking in de (openbare) ruimte. Aan de ene kant hebben we te maken met wet- en regelgeving, aan de andere kant moeten er lokale keuzes worden gemaakt. We stellen ruimtelijke voorwaarden en eisen door het "Bronckhorster ruimtelijke afweging" vast te

stellen. Dit is een vertaling van het "Achterhoeks koersdocument voor duurzame energie".

Met een financiële impuls jagen we lokale initiatieven aan en om een versnelling in duurzame energie-opwekking op gang te brengen.

Communicatie

Bronckhorst heeft een grote rol in het meenemen van inwoners en ondernemers in de energietransitie. Aan de ene kant gaat het daarbij om bewustwording en informeren, aan de andere kant om stimuleren en motiveren.

We ontwikkelden een helder, herkenbaar beeldmerk, waar alle grote en kleine initiatieven voor de energietransitie worden ondergebracht: **Op Morgen**. Dit beeldmerk levert (h)erkenning en samenhang op. Ook inwoners en ondernemers kunnen onder voorwaarden gebruik van dit beeldmerk maken. Onder Op Morgen vallen ook de onderwerpen klimaatadaptatie, circulair en biodiversiteit.

Laten zien wat er in Bronckhorst allemaal gebeurt is een belangrijk onderdeel van de communicatie. Zowel in de eigen organisatie als daarbuiten vertellen we het verhaal van kansen, successen en valkuilen. Denk daarbij aan magazines, video's en de duurzame open huize route. Om ervaringen uit te wisselen, van elkaar te leren en elkaar te enthousiasmeren.

Facilair & Vastgoed, Buiten en Gebouwenbeheer

Het gemeentehuis van Bronckhorst was bij de bouw het meest energiezuinige gemeentehuis van Nederland. Daaruit blijkt de bereidheid van de gemeente om zelf een substantiële bijdrage te leveren aan de energietransitie. Ook op andere onderdelen binnen de gemeentelijke organisatie zijn grote stappen gezet in de afgelopen jaren, daarmee voorlopend in de transitie opgave.

Maar daarmee zijn we er niet. Het brengen van alle gebouwen en gemeentelijke diensten naar energieneutraliteit in 2030 vraagt om intensivering van de inspanning en de opstelling van

uitvoeringsplannen. De investeringen worden terugverdiend door lagere (energie)lasten over een langere periode. Op de CO₂-prestatieladder wordt de gemeentelijke organisatie gecertificeerd op minimaal **niveau 3**.

Scholen

De gemeente gaat in gesprek met schoolbesturen over verduurzaming van de bestaande onderwijsgebouwen. Uitgangspunten daarbij zijn aardgasvrij en nul-op-de-meter. Eind 2020 moeten de afspraken gemaakt zijn, ook over financiering van de investeringen. We verkennen de mogelijkheid om een van de scholen in te richten als living lab.

Investerings- en aanbesteding

Sommige investeringen in energiebesparing en -opwekking hebben een langere investerings-

horizon dan 5-10 jaar. We gaan de mogelijkheden om anders om te gaan met de duur van de investeringen onderzoeken. Dit maakt het ook eenvoudiger om energieneutraliteit een verplicht onderdeel te maken van de aanbestedingen. Op deze manier kan ook gekeken worden naar het geschikt maken van de openbare ruimte voor de transitie. Soms betekent dat het naar voren halen van investeringen. We leggen hierbij een directe koppeling met de Omgevingswet.

Gemeentehuis als living lab

In de komende jaren zal er veel behoefte zijn aan onderzoek en experiment. Het gemeentehuis en de omliggende gronden zullen de komende jaren

dienen als living lab voor diverse experimentele projecten (denk bijvoorbeeld aan zonnepanelen boven de parkeerplaatsen, "groene" binnenwanden voor binnenklimaat, anders vervoeren, enz.).

Uit de verkenning met de diverse beleidsterreinen bleek ook dat binnen de organisatie de voorkeur uitgaat naar een fysiek innovatielab. Een locatie (of meerdere) die een bijdrage kan leveren aan de experimenten en voorlichting over energie (ook voor minima), biodiversiteit, klimaatadaptatie, langer thuis blijven wonen en kansen voor kleinschalige jongerenhuisvesting. In het innovatielab kan worden samengewerkt met mbo en hbo. Gezien het beleidsoverstijgende karakter volgt hiervoor een apart voorstel.

Onderwijs en kennisdeling

Het onderwijs is een onmisbare schakel in de energietransitie.

Intensieve samenwerking (hoger) onderwijs

De keuze om van het gemeentehuis en de -gronden een living lab te maken is de fysieke facilitering van experimenten en onderzoeken. Een strategische samenwerking met bijvoorbeeld de HAN is een goede invulling van een onderzoeksagenda en een kans om nauw met studenten samen te werken en daarmee samen te leren en ontdekken.

In regionaal verband verkennen we de mogelijkheid om een nieuw of bestaand lectoraat energietransitie/verduurzaming te "adopter" om zo te zorgen voor continuering van onderzoek. Dit

doen we in een consortium van gemeenten en (strategische) bedrijven.

Op korte termijn richten we een aantal structurele stageplaatsen en/of afstudeerplaatsen in. Dit biedt een kans om een deel van de voorgestelde maatregelen en onderzoeken (betaalbaar) te laten uitvoeren. We formuleren daarvoor een aantal heldere onderzoeksvraagstukken.

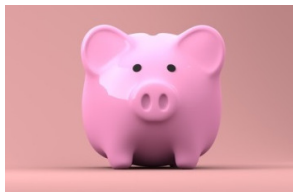

Naast de samenwerking met kennisinstututen is het belangrijk om ook kennisdeling te organiseren. Dat doen we enerzijds door het uitgeven van een (interactief) magazine, anderzijds door het organiseren van interne en externe bijeenkomsten. In regioverband zoeken we naar samenwerking op het gebied van workshops, trainingen en masterclasses.

Betaalbaar en inclusief

Hoe zorgen we ervoor dat de transitie **betaalbaar is en toegankelijk voor iedereen**, ongeacht de financiële draagkracht? De gemeente streeft ernaar om zoveel mogelijk inwoners in staat te stellen om energie(kosten) te besparen en woningeigenaren te helpen om te investeren in de eigen woning.

Aansluitend bij het concept-klimaatakkoord streven we naar **woonlastenneutraliteit**: We willen dat inwoners per maand geen hogere kosten krijgen dan dat ze zouden hebben wanneer ze geen verduurzamingsmaatregelen hadden genomen. De Toekomstigbestendig Wonen Lening met een beperkte rente is hiervoor een belangrijk instrument. Wel kijken we naar andere vormen van toetsing van toegang tot de leningen om nog meer inwoners te faciliteren.

We hebben extra zorg en aandacht voor iedereen die dat nodig heeft. We investeren erin dat iedereen mee kan doen bij het besparen van energie. Ook scherpen we de prestatieafspraken

met de woningbouwcoöperaties aan om huurders te laten profiteren van een lagere energierekening.

Via de postcoderoosregeling produceren lokale gemeenschappen zonnestroom op grote daken van bedrijven, instellingen en appartementsgebouwen. Samen beslissen de inwoners hoe ze groene stroomproductie realiseren en hoe ze de verdiensten van de onderneming verdelen. De stroom is 100% procent groen, het concept toegankelijk (tegen een minimale investering maximaal profiteren) en de energiegeden circuleren lokaal.

(Samenwerking) Energiebank

Stichting Energiebank Nederland wil energie als eerste levensbehoefte bereikbaar houden voor iedereen. De Energiebank helpt huishoudens om hun energierekening blijvend te verlagen. Met behulp van energiecoaches doorlopen de huishoudens een traject van energiebewustwording, waarin zij gestimuleerd en geholpen worden om energie te besparen.

Daarnaast ontvangen huishoudens een persoonlijk samengesteld energiebesparingspakket. Tot slot kijkt Energiebank naar lokale mogelijkheden om de energierekening verder naar beneden te brengen. Donateurs kunnen geld geven of energie in de vorm van kWh. Ze kunnen ook energiebesparende producten doneren. Dit alles met als doel om met korte termijn hulp een langdurig effect te bereiken.

De eerste energiebank is twee jaar geleden in Arnhem van start gegaan. Sindsdien heeft het initiatief navolging gehad in een aantal andere gemeenten. We gaan in Bronckhorst op zoek naar mogelijke initiatiefnemers, die zouden willen bijdragen aan de oprichting van een **lokale energiebank** in verbinding met de energiecoaches. De gemeente stelt daarbij een energiepakket beschikbaar zodat de energiecoaches /vrijwilligers niet “met lege handen” komen.

Kennisdeling met het sociaal domein

Consulenten van de sociale teams zijn nog onvoldoende op de hoogte van de energietransitie om adequaat te kunnen doorverwijzen. Aan de andere kant zijn energiecoaches onvoldoende op de hoogte van de mogelijkheden en onmogelijkheden in het sociaal domein. We organiseren daarom die specifieke kennisdeling.

Collectieve inkoop

Om de energielasten te verlagen verkennen we een collectief energiecontract voor inwoners met een beperkt inkomen. Diverse gemeenten ondersteunen hun inwoners door de collectieve inkoop van besparing en/of energieopwekking. We leren van die ervaring en passen deze toe in

Bronckhorst zodat het een voordeel voor meer inwoners oplevert.

Wonen

Een groot deel van besparing en opwekking zal plaatsvinden in de bebouwde sector, waar huiseigenaren direct en huurders indirect noodzakelijke stappen moeten zetten om uiteindelijk de woning energieneutraal te maken. Voor de woningen van de corporaties geldt een andere rol en samenwerking. We sluiten aan bij Oost West Thuis Best-markt.

Betaalbaarheid – gebouw gebonden financiering

Uiteraard speelt voor alle eigenaren en huurders de betaalbaarheid een rol. Wat ook een rol speelt, is het terugverdienen van de investering. Een lange terugverdientijd kan investeringen in de weg staan, vanwege leeftijd maar ook vanwege mogelijke verhuisplannen. Enerzijds zet de gemeente in op voorlichting, omdat ook zaken als wooncomfort en woningwaardevermeerdering motieven zijn om toch mee te doen. Aan de andere kant zet de gemeente in op gebouwgebonden financiering in een pilot samen met de AGEM. Dit in afwachting van besluiten op basis van het voorgesteld klimaatakkoord. Daarnaast maken we financieringsvormen inzichtelijk en delen deze kennis met inwoners via de gebruikelijke kanalen.

Ontzorgen

Op alle energierally's en in de enquête kwam naar voren dat het "regelen" van de juiste weg soms lastig is. Daarom is er veel vraag naar concrete

ondersteuning. In de huidige ondersteuning zit wel de advisering, maar de fase na het advies (offertes, formulieren) minimaal is. Wij maken daarover nadere afspraken met het energieloket, waarbij de vindbaarheid van het energieloket centraal staat.

Woningcorporaties

Corporaties werken wijk voor wijk aan de verduurzaming van woningbezit. Regionaal maken we afspraken over het ambitieniveau van de coöperaties, dat nog niet gelijk is aan die van de Achterhoekse gemeenten. Door nauwere samenwerking en prestatieafspraken stellen we nadere eisen die bijdragen aan energieneutraliteit.

Ondernemers

Alhoewel Bronckhorst een groene gemeente is met relatief weinig geconcentreerde bebouwing is een heel groot deel van het energieverbruik toe te schrijven aan bedrijven. Van het aardgasverbruik is ongeveer 60% voor rekening van (enkele) grote bedrijven. Ook voor ondernemers staat draagvlak en draagkracht centraal in de opgave.

Voor grootverbruikers van elektriciteit en aardgas geldt een goedkoper tarief dan voor kleinverbruikers. Dit heeft een direct effect op de financiële aantrekkelijkheid van aanpassingen. Toch is er onder ondernemers een grote betrokkenheid en bereidheid om aan de slag te gaan. De gemeente neemt daarin een actieve, stimulerende rol.

Mkb (kleine en middelgrote bedrijven)

Vanuit het project 'Zonnige bedrijven' en de mkb-aanpak Achterhoek worden ondernemers geholpen met advies en een concreet aanbod. De gemeente en de provincie financieren energiescans. In

samenwerking met de HAN wordt in co-creatie gewerkt aan de verduurzaming van het industriegebied in Vorden. Naar dit voorbeeld gaan we ook (opnieuw samen de HAN) aan de slag met de andere bedrijventerreinen. De gemeente neemt hierin een regierol en faciliteert het hoger onderwijs vanuit de strategische samenwerking. Voor alle kleine en middelgrote bedrijven zal bij de lopende contacten met de accountmanagers de energietransitie een prominent gespreksonderwerp zijn.

Grootste verbruikers

Een klein deel van de bedrijven heeft een grote energieconsumptie. We gaan onderzoek doen naar het verbruik van alle grote bedrijven. Op basis daarvan organiseren we op bestuurlijk niveau een topconferentie met de CEO's van de 10 grootste energieverbruikers en streven we naar het afsluiten van een samenwerkingsovereenkomst.

Sectorale aanpak

In onze aanpak zien agrarische ondernemers als bijzondere ondernemers voor de transitie. Voor de agrarische ondernemers besteden de accountmanagers meer aandacht aan de energietransitie. We halen actief kansen en uitdagingen op.

Zorginstanties

De gemeente Bronckhorst telt veel zorgaanbieders. Verschillende instanties zijn actief in de jeugdzorg, langdurige zorg of onder de Wmo. Het gaat om zorg aan huis, georganiseerd in grotere instellingen (St.

Markenheem of Sensire) of zorg als nevenactiviteit (bijvoorbeeld bij een zorgboerderij). Vanuit de wens om de uitgaven aan zorg zoveel mogelijk rechtstreeks te goede te laten komen aan de mensen die zorg nodig hebben is een besparing op energieverbruik van dubbel belang.

Op bestuurlijk niveau organiseren we overleg met de zorginstanties met het grootste energieverbruik en streven we naar het afsluiten van een samenwerkingsovereenkomst. We sluiten daarbij zoveel mogelijk aan bij de bestaande stuurgroep waar de zorgpartijen in vertegenwoordigd zijn.

Verkeer en vervoer

In de komende vijftien jaar zal verkeer en vervoer ingrijpend veranderen. In eerste instantie zal een steeds groter deel van de personenauto's duurzaam (voornamelijk elektrisch) gaan rijden, maar in tweede instantie wordt ook geëxperimenteerd met de elektrificatie en verduurzaming van bus- en groepsvervoer en vracht- en goederenvervoer. Daarbij zijn er ook kansen voor biogas en waterstof.

Voor een groot deel valt deze verandering buiten de directe invloedssfeer van de gemeente. De verandering van mobiliteit heeft echter wel een direct effect op diverse aspecten van het

gemeentelijk beleid en de energie-infrastructuur. De gemeente kan een bijdrage leveren aan de lokale versnelling van de mobiliteitstransitie. Daarnaast is de gemeente zelf ook vervoerder.

(Aanbesteding) Wmo- en leerlingenvervoer

Jaarlijks wordt ongeveer 2 miljoen kilometer afgelegd binnen de gemeentegrens van Bronckhorst voor Wmo- en leerlingenvervoer. Bijna de helft daarvan is zonder passagiers. De komende tijd werken we aan optimalisatie van de bezettingsgraad om energieverbruik en kosten te verminderen.

Maar de grote winst is te behalen door in de volgende aanbesteding in 2022 te kiezen voor een volledig duurzame aanbesteding (voor zover op dat moment technisch maximaal haalbaar). We kijken daarbij naar de kansen van elektrisch rijden en rijden op waterstof of biogas. Hierover willen wij regionaal afspraken maken.

Laadpalen

Op dit moment loopt de groei van het aantal laadpalen achter op de ontwikkeling van het elektrisch vervoer. Op basis van een verkenning van geschikte locaties plaatsen we een nog nader te bepalen aantal (snel)laadpalen op strategische plekken. De plaatsing van laadpalen willen we versnellen. Hierin trekken we samen op met de gemeenten in de regio met dezelfde ambitie. Als eerste stap vergroten we het aantal laadpalen bij de gemeentelijk gebouwen.

Eigen vervoer

Voor wat betreft het eigen vervoer hebben we als gemeente een eigen opgave en een voorbeeldfunctie. We zetten daarom in op de volledige verduurzaming van het eigen vervoer. We vervangen de drie dienstauto's door elektrische auto's. Daarnaast zetten we in op de uitbreiding van het aantal elektrische dienstauto's en ander (elektrisch) vervoer (scooters en/of fietsen) om in toenemende mate geen dienstreizen meer te doen in de eigen auto.

De aanpak van de transitie is een uitgelezen kans (en een noodzakelijkheid) om op een nieuwe datagedreven wijze aan de slag te gaan. Digitalisering stelt gemeenten in staat om anders te kijken naar de enorme hoeveelheden data in eigen beheer en openbare data waar zij toegang toe hebben. Juist bij een transitie van grote omvang vormen data het fundament voor structuur, inrichting en koers. Het uitbuiten van alle databronnen en de inzet van data in het gehele proces resulteert in een andere manier van samenwerken en een grotere nadruk op kennisdeling binnen en buiten de organisatie.

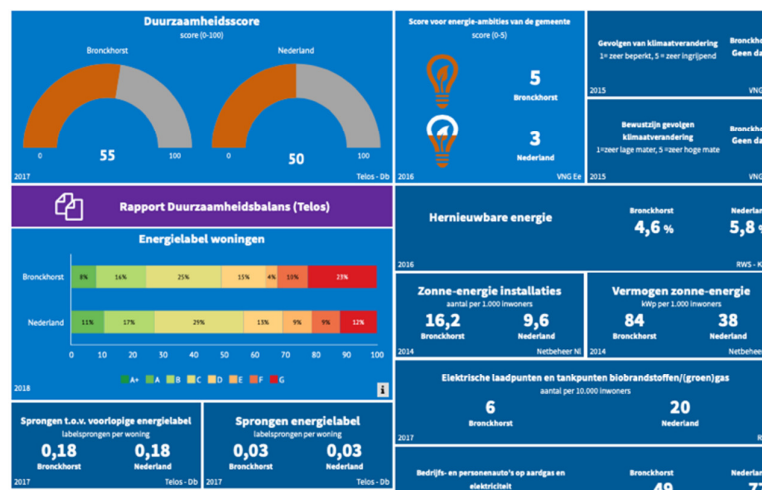
Daarbij sluiten we aan bij de gemeentebrede ontwikkeling van datagedreven werken en de toepassing van de nieuwste technieken vanuit Data Science. Denk daarbij aan de inzet van sensoren (IoT) en tekstmining. Verkregen informatie wordt vervolgens (visueel) beschikbaar gemaakt via dashboards, een magazine en andere audiovisuele middelen.

Kernindicatoren

Voor het meten van het succes van de energietransitie stellen we een lijst op met 10-15 kernindicatoren (kwalitatief en kwantitatief). Deze indicatoren bieden middels een interactief dashboard op eenvoudige wijze direct inzicht voor de gemeenteraad, college, interne organisatie bewoners en bedrijven.

Op de kaart

Veel van de beschikbare informatie bevindt zich in databases en systemen en kent een locatiecomponent. Door deze “schat aan informatie” zichtbaar te maken op kaarten neemt de informatiewaarde toe. Het in kaart brengen van alle organisaties en partijen die actief zijn op het gebied van de transitie en die visueel ontsluiten resulteert in een “sociale kaart” van duurzaamheid.

Inrichting programma(team)

De omvang van de energietransitie en de impact op de gemeentelijk organisatie is dusdanig omvangrijk dat de uitvoering ervan belegt zal worden in een uitvoeringsprogramma met een bijbehorend programmateam. De bijbehorende programmatische aanpak van de routekaart kent een kort-cyclische aanpak en verslaglegging, op basis van Scrum/Agile.

Instelling programmateam

De aanpak van de routekaart kent een multidisciplinair karakter en vraagt derhalve een inspanning van de gehele organisatie. Echter niet elk besluit en elke maatregel vraagt om dezelfde betrokkenheid. Om het beslag op de capaciteit zoveel mogelijk efficiënt in te zetten werken we opgavegericht, met kleine teams in wisselende samenstelling.

Een klankbordgroep zorgt voor het overzicht van het geheel en komt elke drie tot vier weken bij elkaar om de voortgang van de routekaart te bespreken. Daarnaast is een structureel overleg ingericht voor de afstemming met andere beleidsonderwerpen.

Naast de interne afstemming richten we een "Raad van inspiratie" op om strategische partners

(individuen, bedrijven en organisaties) te betrekken bij de routekaart.

Het programma kent een aantal rollen:

Kernteam

Het kernteam bestaat uit de twee huidige (beleids)medewerker Duurzaamheid/Energie aangevuld met de tijdelijke programma-adviseur.

Onderzoek (studenten)

De samenwerking wordt nog uitgewerkt maar we gaan ervanuit gemiddeld tenminste drie studenten aan de slag te hebben met kortere en langere onderzoeken ten bate van de energietransitie en waar mogelijk ook voor de andere "planet" onderwerpen.

Onderzoeken en experimenten zullen Scrum/Agile worden aangepakt. De begeleiding van de studenten vraagt om inzet die zal moeten worden georganiseerd. Daar staat een stevige besparing op externe onderzoeken tegenover.

Communicatie

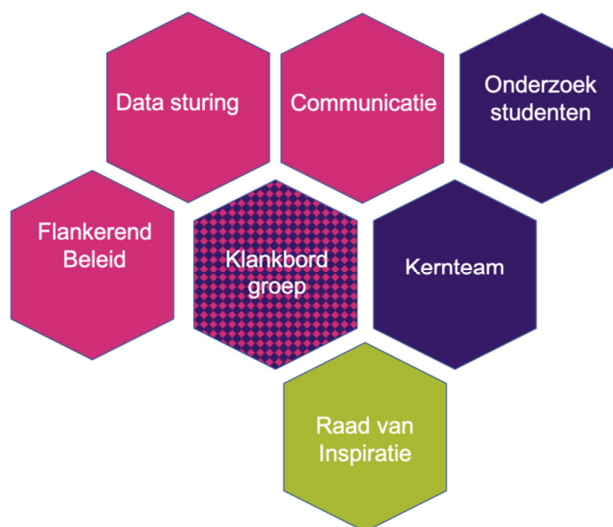
Het succes van de verandering hangt nauw samen met het draagvlak. Een groot aantal maatregelen vragen een extra inspanning van de afdeling communicatie. Van een groot aantal clusters zal de energietransitie een extra inspanning vragen.

Verslaglegging

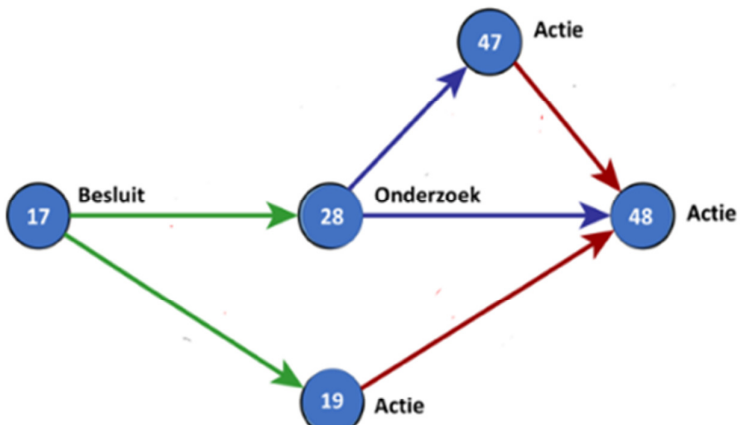
Naast de maatregelen rondom datasturing zal ook de procesmatige kant van de routekaart vragen om een helder verslaglegging van de voortgang. Elke maatregel zal worden verantwoord middels een maatregelkaart. In de maatregelkaarten wordt ook de onderlinge samenhang met andere maatregelen getoond middels de PERT-methode (Program Evaluation and Review Technique).

Ook deze aanpak past in de Scrum-methode en beperkt de administratieve last (geen grote verslagen per onderwerp). De set van alle maatregelkaarten samen vormt de verantwoording (het maatregelboek). Elk half jaar volgt een samenvatting van de totale stand van zaken, die met de gemeenteraad wordt gedeeld.

Gedurende de looptijd van de route zullen we nieuwe maatregelen en besluiten toevoegen. De gekozen aanpak resulteert in een langjarige, methodische aanpak met een transparant inzicht in behaalde resultaten.

Status

Nummer en status	17 Communicatie	Van start gegaan
Betreft	Voor de transitie is het van groot belang dat er een helder eenduidig branding wordt gemaakt waaronder alle geaccepteerde grote en kleine initiatieven van de rotschaart worden ondergebracht. Tevens wordt de branding gebruikt voor de onderwerpen <u>klantenacceptatie</u> en <u>licentieverstrekking</u> .	
Product owner	H.A. de	
Betrokken	Kernteam en communicatie	
Periode	1-1-2019 – 1-7-2019	
Deelstappen	17 sprint A verkennend gesprek	Afgerond jan 2019
	17 sprint B Creatief Doenerij	Gepland 11-2-2019
	17 C	
Voorwaarde voor	28	Samenwerkingsovereenkomst grote partijen onder het gezamenlijke beeldmerk
PERT (Program Evaluation and Review Technique)	 <pre> graph LR 17((17 Besluit)) --> 19((19 Actie)) 17 --> 28((28 Onderzoek)) 28 --> 47((47 Actie)) 28 --> 48((48 Actie)) 19 --> 48 </pre>	